

INVAZNE RASTLINY V OBLASTI NÁRODNÉHO PARKU MURÁNSKA PLANINA

Odstraňovanie veľkoploš-
ných porastov je nereál-
ne. Pri likvidácii malého
počtu jedincov (čo je aj
v prípade Muránskej pla-
niny) nepostačuje len sa-
motné vyplnenie stromov,
keďže po odpliení kmeňa
dochádza k rozsiahlemu
zmladeniu z koreňov.
Najlepšie je použiť (aj)
chemické metódy odstra-
ňovania.

Stredne vysoký opadavý listnatý strom dorastajúci do výšky okolo 25 m. Má typické nepárno perovito zložené lísty a biele voňavé kvety, zoskupené v ovisnutých strapcoch. Kvitne v máji a v júni. Na Slovensku bol hromadne vysádzaný najmä v 19. storočí, ako hospodársky významná drevína (drevná surovina, bohatá produkcia hodnotného nektáru pre včely a t.). Najčastejšie sa využíval v tepeljších oblastiach južného Slovenska pri zalesňovaní degra-
dovaných svahových porastov alebo jarkov. Na miestach súvis-
lých agátových porastov však postupne dochádza ku zhoršeniu
kvality pôdy a ochudobneniu druhového zloženia porastov, preto-
že agát, ako invázna drevína, potláča vývoj ostatných druhov dre-
vin aj podrastových bylín. Na Muránskej planine bol v minulosti vy-
sadený len na niektorých miestach na častiach bývalých pasien-
kov (najmä v okolí obcí Tisovec a Muráň), odkiaľ sa v súčasnosti
jednotlivo rozširuje do priľahlých lesných porastov alebo aj na pa-
sienky (napr. Košianovo pri Tisovci). Často sa šíri aj pozdĺž ciest
a v priesekoch podop-
elektrické vedenia.

AGÁT BIELY (ROBINIA PSEUDOCACIA)

čelad.: bôbovité (*Fabaceae*)
oblasť/krajina pôvodu: Severná Amerika
vita (*Via xanthifolia*), lupina mnohoploďá (*Lupinus polyphylus*),
netýkavka malokvetá (*Impatiens parviflora*), netýkavka žliazkatá
(*Impatiens glandulifera*), rotipovník východný (*Bunias orientalis*),
rudbekia strapatá (*Rudbeckia laciniata*), starčekovec jastrabn-
kolistý (*Erechtites hieracifolius*), sumach pálkový (*Rhus typhina*)
a zlatobyl' obrovská (*Solidago gigantea*).

Muráň, Hríby, okraj kosnej luky vedľa cesty, 2. 6. 2015

Medzi **najnebezpečnejšie** invázne rastliny, vyskytujúce sa v sú-
časnosti v oblasti Muránskej planiny, patria: **ambrozia palino-**
listá (*Ambrosia artemisiifolia*), **pohánkovec japonský** (*Fallolia*
japonica), **slnečnica hlúznaťá** (*Helianthus tube-*
rosus), **boľševník obrovský** (*Heracleum mantegazzianum*), **zla-**
to byl' kanadská (*Solidago canadensis*) a **agát biely** (*Robinia*
pseudocacalia). Za menej nebezpečné možno považovať druhy:
astra kopijovitolistá (*Aster lanceolatus*), durman obyčajný (*Datura*
stramonium), hviezdnik ročný (*Stenactis annua*), iba voškovníko-

obhospodarovania (kosenia, pasenia) a porovničtvo.
tak možno považovať zanechané tradičných foriem pravidelného
porúčajú štieňenie inváznych rastlín v oblasti NP Muránska planina,
najvýznamnejšie, človekom podmienené (antropické) faktory, pod-
pre porovnu zver) dostali viacere nebezpečné invázne rastliny. Za
a na vnadíská, k posedom alebo priamou výsadbou v poličkach
nom jadrovom krmive rôzneho pôvodu, výspadanom do krmelcov
darením. Takto sa na krmoviská pre lesnú zver (napr. v neřírede-
v dôsledku nepremyslených aktivít, súvisiacich s poľovným hospo-
Veľké množstvo druhov sa do prirodzeného prostredia NP dostalo aj
z blízkeho okolia alebo sa rozšírili popri cestných komunikáciách.
ciest a lesné sklady (odvozná miestna), kam sa dostali samovoľne
alebo miesta s terénymi úpravami, okraje poľných a lesných
komunálnych odpadov a výsypky rôzneho stavebníka
brehové porasty tokov, nevyžívané plochy, nelegálne skládky
obhospodarovane, postupne zarastajúce časti luk a pasienkov,
pôvodných druhov rastlín sústreduje do intravilánov obcí, na ne-
V oblasti Národného parku (NP) Muránska planina sa vyskyt ne-
k ochudobneniu prirodzených porastov.

rené často len jedným druhom inváznej rastliny, čím dochádza
spoločensť a a namiesto nich sa vytvárajú rozsiahle porasty, tvo-
rastlinné druhy alebo aj celé prirodzené mnohodruhové rastlinné
kom invázneho správania vytlačujú z prostredia naše pôvodné
samovoľne rozširujú do okolia, čiže sa správajú invázne. Násled-
do aj pomorocou vďaka sa dokážu veľmi rýchlo
druhových majú obrovskú schopnosť rozmnožovania (semenami ale-
prípadne sa samovoľne rozšírili z blízkeho krajín. Niektoré z týchto
leni s rôznym tovarom, s inými rastlinami, plodmi či semenami),
alebo účinkové rastliny) alebo neúmyselné zavlečené (napr. v ba-
riky) a k nám boli dovezené buď úmyselné (napr. ako okrasné
území predtým nevyskytovali (väčšinou pochádzajú z Ázie a Ame-
nazývame mnohé nepôvodné druhy rastlín, ktoré sa na našom

INVAZNÝMI RASTLINAMI

NETÝKAVKA ŽLIAZKATÁ (IMPATIENS GLANDULIFERA)

čelad.: netýkavkovité (*Impatiensaceae*)
oblasť/krajina pôvodu: Himaláje

Jednoročná bylina s hrubými dužinatými byľami, protistojnými lis-
tami a výraznými veľkými dekoratívnymi ružovo-purpurovými kvet-
mi, dorastajúca do výšky 2 m. Kvitne od augusta až do októbra.
Rozmnožuje sa semenami (generatívne) ale aj vegetatívne, zako-
renením úlomkov byle. Do voľnej prírody prenikla zo záhrad a par-
kov, kde sa spočiatku pestovala ako atraktívna okrasná rastlina.
Veľmi ľahko sa však hromadne a nekontrolovateľne šíri, najmä na
okrajoch vodných tokov, v brehových porastoch a v lužných le-
soch, kde vytvára rozsiahle porasty a vytlačuje z podrastu pôvodnú
vegetáciu. Priamo v národnom parku zatiaľ tento druh nebol zis-
tený, ale vyskytuje sa na brehu Rimavy v Tisovci a blízkom okolí.

Odstraňovanie veľkoplošných porastov je prakticky nemožné,
v začiatkoch rozširovania možno ešte použiť opakované kosenie
alebo vytrhávanie.

Tisovec - pri rybníku, ruderalizovaná vegetácia, 7. 9. 2015

Predná Hora - neďaleko Coburgovského kaštieľa, 6. 9. 2011

BOĽŠEVNÍK OBROVSKÝ (HERACLEUM MANTEGAZZIANUM)

čelad.: mrkvovité (*Apiaceae*)
oblasť/krajina pôvodu: Kaukaz

Mohutná dvojročná až trváca rastlina, vysoká až 5 m, s hrubými
dutými ryhovanými stonkami, delenými listami a veľkým zlože-
ným súkvetím (okolík) s priemerom až 50 cm. Kvitne v júli a au-
guste. Rozmnožuje sa najmä semenami (generatívne), pričom
jedna rastlina je vzhľadom na veľkosť súkvetia schopná produ-
kovať obrovské množstvo semien (až okolo 27 000). Boľševník
obrovský je prudko jedovatá rastlina a jej toxická šľava spôso-
buje pri dotyku s kožou bolestivé a ťažko sa hojace poškodenia
(pľuzgiere), podobné popáleniu alebo poleptaniu. Kontakt s rast-
linou je mimoriadne nebezpečný najmä pre deti, alergikov a ľudí
s citlivejšou pokožkou. V oblasti Muránskej planiny sa vyskytuje
len na jednej lokalite na Prednej Hore, kde bola pravdepodobne
vysadená ako okrasná rastlina. Vysádzanie takýchto rastlín, kto-
ré na prvý pohľad môžu zaujať ako zaujímavá kuriozita, je však
veľmi nevhodné vzhľadom na ich vážne negatívne účinky.

Pri odstraňovaní treba opakovane kombinovať mechanické
a chemické postupy; pri kosení sa musia odstrániť celé súkvetia
ešte pred rozkvitnutím. Odporúča sa používať ochranné pomôc-
ky (rukavice, ochranné okuliare, nepriepustný odev a obuv).

POVINNOSŤ ODSTRÁŇOVANIA INVÁZNYCH RASTLÍN

V zmysle Vyhlášky č. 158 Ministerstva životného prostredia Slo-
venskej republiky z 22. mája 2014 sa pre vlastníkov dotknutých
pozemkov vzťahuje povinnosť odstraňovať nasledovné druhy in-
váznych rastlín: **ambrozia palinolistá, boľševník obrovský, ne-
týkavka žliazkatá, pohánkovec japonský, slnečnica hlúznaťá**
(topinambur), zlatobyl' kanadská a zlatobyl' obrovská.

Literatúra:

CVACHOVÁ A. & GOJDIČOVÁ E. 1999: Invázne druhy rastlín na Sloven-
sku 1. ŠOP SR, Banská Bystrica, 2 s.
CVACHOVÁ A., KARASOVÁ E., RUŠČANČINOVÁ A., KOCIANOVÁ E.,
UHERČIKOVÁ E., GOJDIČOVÁ E. & RYBÁR I. 2000: Invázne druhy rastlín
na Slovensku 2. ŠOP SR, Banská Bystrica, 2 s.
CVACHOVÁ A., GOJDIČOVÁ E., NIŽNANSKÁ M., PIETOROVÁ E. & RUŠ-
ČANČINOVÁ A. 2001: Invázne druhy rastlín na Slovensku 3. ŠOP SR,
Banská Bystrica, 2 s.

CVACHOVÁ A. & GOJDIČOVÁ E. 2008: Usmernenie na odstraňovanie
inváznych druhov rastlín. 2. vydanie, ŠOP SR, Banská Bystrica, 68 s.

DOSTÁL J. & ČERVENKA M. 1991: Veľký kľúč na určovanie vyšších rast-
lín I. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava. 775 s.

DOSTÁL J. & ČERVENKA M. 1992: Veľký kľúč na určovanie vyšších rast-
lín II. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava. s. 784–1568.

Vyhláška č. 158 Ministerstva životného prostredia Slovenskej re-
publiky z 22. mája 2014, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Mi-
nisterstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 24/2003
Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a
krajiny v znení neskorších predpisov.

Autori textov: Drahoš Blanár a Judita Kochjarová

Autor fotografií: Drahoš Blanár

Vydala: © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica v roku 2015

Náklad: 3 000 ks

Kontaktná adresa: Správa NP Muránska planina, ul. J. Kráľa 12, 050 01
Revúca, tel.: +421 58 442 20 61, fax: 058 488 17 90; e-mail: snmp@
sopsr.sk; www.nmp.sk

Publikácia bola vydaná v rámci projektu „Vypracovanie pilotného
programu starostlivosti o NP Veľká Fatra, NP Muránska planina
a CHKO Cerová vrchovina v súlade s prehodnocovaním chránených
území“, ktorý je spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho
rozvoja v rámci Operačného programu Životné prostredie.

RORIPOVNÍK VÝCHODNÝ (*BUNIAS ORIENTALIS*)

čeleď: kapustovité (*Brassicaceae*)
oblasť/krajina pôvodu: východná a stredná Ázia

Dvojočná až trváca rastlina so striedavými kopijovitými perovito delenými listami a hustými strapcami štvorpočetných zlatožltých kvetov, dorastajúca do 120 cm. Kvitne od mája až do augusta. Produkuje veľké množstvo plodov, ktoré sa ľahko šíria napr. aj v srsti pasúcich sa zvierat a tiež veľké množstvo semien. Vyskytuje sa v intravilánoch obcí, v priekopách pozdĺž cestných komunikácií, popri železničných tratiach a na okrajoch lesných či poľných ciest (Tisovec, Muráň, Červená Skala). Z týchto zdrojov sa však ľahko ďalej rozširuje aj na blízke lúky a pasienky (napr. pri Muráni a Tisovci).

Najlepšou prevenciou pred masovým prenikaním do travných porastov je ich pravidelné obhospodarovanie (kosenie, pase-
nie), čím sa obmedzuje tvorba zrelých plodov a semien.

Muráň – za obcou, okraj bývalého poľa, 19. 5. 2015

Červená Skala – v obci, ruderalná plocha, 16. 9. 2004

SLNEČNICA HLUZNATÁ – TOPINAMBUR (*HELIANTHUS TUBEROSUS*)

čeleď: astrovité (*Asteraceae*)
oblasť/krajina pôvodu: Severná Amerika

Trváca bylina s výraznými žltými súkvetiami, vysoká až 250 cm. Kvitne od augusta do októbra. Rozmnožuje sa najmä vegetatívne pomocou podzemkových hlúz. Veľmi rýchlo sa rozširuje do okolia z lokalít, na ktorých sa pestuje ako okrasná a úžitková rastlina (pre jedlé hlúzy) alebo aj z voľne vysypaných podzemných častí, ktoré ľahko zakoreňujú. Do územia národného parku sa topinambur dostal zámernou výsadbou alebo ako krmivo pre poľovnú zver. Najväčšie zárusty tohto druhu sú v súčasnosti v intraviláne Červenej Skaly, významnejšie výskyty boli zaznamenané aj pri Muráni a Tisovci (mimo územia NP Muránska planina sa súvislé zárusty rozprestierajú najmä v brehových porastoch Muránky).

Zavliekanie invázných rastlín takýmito metódami poľného hospodárenia je nepremyslené a veľmi nezodpovedné voči pôvodnému prírodnému prostrediu. Negatívne dôsledky takéhoto konania by sa pritom nemali podceňovať. Vzhľadom na schopnosť masového šírenia podzemkami je likvidácia väčších porastov v určitých biotopoch veľmi náročná až takmer nemožná, takže je lepšie ich výskytu predchádzať.

ZLATOBYĽ OBROVSKÁ (*SOLIDAGO GIGANTEA*)

čeleď: astrovité (*Asteraceae*)
oblasť/krajina pôvodu: Severná Amerika

Trváca holá bylina s husto olistenými stonkami a bohatými koncovými strapcovitými súkvetiami zlatožltých kvetov, vysoká 50 – 250 cm. Podobá sa na zlatobyľ kanadskú, ale na rozdiel od nej nemá chlpaté stonky. Kvitne v auguste až septembri. Na Slovensko bola pôvodne dovezená ako okrasná a medonosná trvalka. Rýchlo a ľahko osídľuje brehy tokov aj rozličné nevyužívané plochy. Rozmnožuje sa semenami (generatívne) aj vegetatívne, zakoreňujúcimi plazivými podzemkami. Rastlina, podobne ako zlatobyľ kanadská, produkuje veľké množstvo páperistých semien, vynikajúco prispôbolených na prenos vetrom aj na väčšie vzdialenosti. V oblasti Muránskej planiny bola zistená len nedávno, na brehu Rimavy pri Tisovci (r. 2004) a v okolí obce Zlatno (r. 2015). Pravdepodobne sa niekde v blízkosti pestuje ako okrasná rastlina a odtiaľ sa rozšírila, alebo sa jej semená preniesli popri potoku s prúdiacou vodou.

Spôsob likvidácie je rovnaký ako pri zlatobyli kanadskej. Na území národného parku pri oboch druhoch treba preferovať mechanický spôsob odstraňovania, t. j. kosenie niekoľkokrát za rok.

Zlatno – Havraník, vedľa poľnej cesty, 9. 9. 2015

POHÁNKOVEC JAPONSKÝ (*FALLOPIA JAPONICA*)

čeleď: stavikrvovité (*Polygonaceae*)
oblasť/krajina pôvodu: východná Ázia

Trváca dvojdomá rastlina s dlhými krehkými podzemkami, dutými byľami, dorastajúcimi až do 3 m, charakteristickými srdcovitými listami a drobnými smotanovobielymi kvetmi, zoskupenými do hustých strapcov. Kvitne od júla do septembra. Do voľnej prírody spočiatku preniká z parkov a záhrad, kde sa pestuje ako okrasná rastlina. Rozmnožuje sa najmä vegetatívne, koreňovými podzemkami alebo zakoreňujúcimi časťami bylí. V území sa vyskytuje najmä v brehových porastoch tokov (Muránka, Lehotský potok, Rimava, Losinec) a v intravilánoch obcí (Muráň, Muránska Huta, Tisovec, Pohronská Polhora, Červená Skala). Na lokalitách, kde sa rozšíri, vytvára súvislé veľkoplošné porasty a tým úplne vytláča pôvodné rastlinné spoločenstvá.

Patrí medzi najťažšie likvidovateľné invázne druhy.

Na jeho zničenie neexistuje účinnejší ako chemický spôsob likvidácie, ktorý je však potrebné niekoľko rokov po sebe opakovať.

Tisovec
– oproti
závodu
Interstil,
ruderalná
plocha,
7. 9. 2015

Muráň
– pri cintoríne,
vedľa poľnej cesty,
8. 10. 2015

ZLATOBYĽ KANADSKÁ (*SOLIDAGO CANADENSIS*)

čeleď: astrovité (*Asteraceae*)
oblasť/krajina pôvodu: Severná Amerika

Trváca bylina s husto olistenými chlpatými stonkami a bohatými koncovými strapcovitými súkvetiami zlatožltých kvetov, vysoká do 150 (niekedy až do 250) cm. Kvitne v auguste až septembri. Na Slovensko bola pôvodne dovezená ako okrasná trvalka, avšak veľmi rýchlo sa samovoľne veľkoplošne rozšírila na väčšine územia. Rozmnožuje sa semenami (generatívne) aj vegetatívne, zakoreňujúcimi plazivými podzemkami. Rastlina produkuje veľké množstvo páperistých semien, vynikajúco prispôbolených na prenos vetrom aj na väčšie vzdialenosti. V území sa vyskytuje na nevyužívaných pozemkoch, smetiskách, lesných skladoch, neobhospodarovaných častiach lúk a pasienkov; ľahko sa šíri pozdĺž lesných a poľných ciest alebo železničných tratí, popri tokoch a v priesekoch popod elektrické vedenia. Na niektorých lokalitách (napr. Tisovec, Muráň, Paseky) tvorí aj rozsiahlejšie porasty. Miestami sa stále pestuje aj ako okrasná rastlina v záhradkách (Muráň, Tisovec, Závadka nad Hronom, Zlatno).

Najúčinnejší spôsob likvidácie je opakované kosenie niekoľkokrát za rok (ešte pred rozkvitnutím). Možno je kombinovať mechanické a chemické postupy, nevyhnutné je ale vždy odstrániť všetky súkvetia ešte pred vytvorením semien (najlepšie ešte pred rozkvitnutím rastlín).

AMBRÓZIA PALINOLISTÁ (*AMBROSIA ARTEMISIIFOLIA*)

čeleď: astrovité (*Asteraceae*)
oblasť/krajina pôvodu: Severná Amerika

Jednoročná rastlina s perovito delenými listami a hustými strapcovitými súkvetiami drobných zelenkastých kvetov, vysoká 20 – 150 cm. Kvitne od júla do októbra. Vyznačuje sa bohatou produkciou peľu, pričom sa považuje za jednu z najagresívnejších alergénnych rastlín u nás. Alergénmi sú bielkovinové látky (proteíny), nachádzajúce sa vnútri peľových zrníek. U alergikov vyvolávajú tieto látky intenzívne reakcie, ako sú nádcha, pálenie a slzenie očí, či dokonca až astmatické záchvaty. Ambrózia sa často vyskytuje v teplejších oblastiach južného Slovenska, na poliach ako burina alebo pozdĺž cestných komunikácií. Na území Muránskej planiny sme jej výskyt zaznamenali len v posledných rokoch. Objavila sa spočiatku najmä na vŕniskách a krmoviskách pre poľovnú zver a na lesných skladoch. Na sklady dreva bola zavlečená nákladnými autami prevážajúcimi drevnú hmotu, zatiaľ čo jedince na krmoviskách pre zver vyrástli zo semien, náhodne primiešaných medzi krmné obilniny. Zaznamenali sme aj jej ďalšie postupné rozširovanie popri okrajoch lesných a iných ciest.

Rastliny je potrebné likvidovať mechanicky, vytrhávaním aj s koreňmi, a to ešte pred odkvitnutím a dozretím semien. Pri odstraňovaní porastov je vzhľadom na alergénne účinky vhodné použiť aj rukavice a ochranné rúško.

Muránska Zdychava
– Skalica, lesný sklad,
12. 9. 2011